

УДК 94:37.091:004.8

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18219830>

Трансформація історичної освіти під впливом штучного інтелекту

Стрілюк Олена Борисівна,

кандидатка історичних наук, доцентка, доцентка кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, Україна, olenastriliuk@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5278-5263>

Вітенко Микола Дмитрович,

кандидат історичних наук, доцент, кафедра історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна, mykola.vitenko@cnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0001-8486-4073>

Добрунова Людмила Едуардівна,

кандидат історичних наук, доцент кафедри української філології та історії, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, просп. Науки, 9А, м. Харків, Україна, liudmyla.dobrunova@hneu.net, <https://orcid.org/0000-0002-1222-4082>

***Анотація.** Стрімке впровадження інструментів штучного інтелекту в освітню сферу зумовлює глибинне реформування змісту, методів і організації*

навчання, що особливо актуально для історичної освіти як галузі, орієнтованої на роботу з текстами, інтерпретацію джерел та формування критичного мислення. Використання алгоритмів машинного навчання, систем автоматизованого аналізу текстів і генеративних моделей змінює традиційні практики викладання історії, охоплюючи роль викладача, методи навчання та освітні результати. **Метою статті** є концептуальне осмислення трансформації історичної освіти під впливом штучного інтелекту та виявлення основних напрямів його застосування в освітньому процесі з урахуванням педагогічних, методологічних і етичних аспектів. **Методи.** У дослідженні застосовано міждисциплінарну практику, що поєднує елементи педагогічного аналізу, історіографічного методу та засади освітньої аналітики. Використано порівняльний аналіз традиційних і цифрово орієнтованих моделей навчання, узагальнення наукових публікацій, зокрема структурно-функціональний аналіз впливу інструментів штучного інтелекту на навчальні цілі та результати. **Результати.** Обґрунтовано, що штучний інтелект сприяє персоналізації навчання історії, розширює можливості роботи з історичними джерелами та підвищує аналітичний рівень освітнього процесу. Виявлено, що використання інтелектуальних систем зміщує акценти з репродуктивного засвоєння фактів на інтерпретацію, моделювання історичних процесів і формування навичок критичного оцінювання інформації. Водночас визначено ризики, пов'язані з алгоритмічними упередженнями, спрощенням історичного наративу та зниженням самостійності мислення здобувачів освіти. **Висновки.** Узагальнено, що трансформація історичної освіти під впливом штучного інтелекту має системний характер і потребує науково обґрунтованого педагогічного супроводу. Ефективне використання інтелектуальних технологій можливе за умови поєднання інноваційних інструментів із класичними принципами історичної науки, дотримання академічної доброчесності та чіткого усвідомлення меж автоматизації освітнього процесу.

Ключові слова: цифрові освітні технології, персоналізоване навчання, історичне мислення, машинне навчання, освітні інновації, академічна доброчесність.

Transformation of historical education under the influence of artificial intelligence

Olena Striliuk,

PhD in History, Associate Professor, Associate Professor of the Department of World History and International Relations, T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Collegium», 53 Hetmana Polubotka St., Chernihiv, Ukraine, olenastriliuk@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5278-5263>

Mykola Vitenko,

PhD in History, Associate Professor, Department of History of Central and Eastern Europe and Special Branches of Historical Science, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, 57 Shevchenko St., Ivano-Frankivsk, Ukraine, mykola.vitenko@cnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0001-8486-4073>

Liudmyla Dobrunova,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of Ukrainian Philology and History, Educational and Scientific Institute of International Relations, Kharkiv National University of Economics named after Semyon Kuznets, 9A Nauky Ave., Kharkiv, Ukraine, liudmyla.dobrunova@hneu.net, <https://orcid.org/0000-0002-1222-4082>

***Abstract.** The rapid integration of artificial intelligence tools into the educational sphere is leading to profound changes in the content, methods, and organisation of learning, particularly in historical education, a field focused on working with texts,*

*interpreting sources, and developing critical thinking. The use of machine learning algorithms, automated text analysis systems, and generative models transforms traditional approaches to teaching history by reshaping the role of the instructor, learning practices, and educational outcomes. **Purpose.** The purpose of the article is to provide a conceptual interpretation of the transformation of historical education under the influence of artificial intelligence and to identify the main directions of its application in the educational process, taking into account pedagogical, methodological, and ethical aspects. **Methods.** The study employs an interdisciplinary approach that combines elements of pedagogical analysis, the historiographical method, and educational analytics. Comparative analysis of traditional and digitally oriented learning models, generalisation of scholarly publications, and structural and functional analysis of the impact of artificial intelligence tools on learning objectives and outcomes are applied. **Results.** It is substantiated that artificial intelligence contributes to the personalisation of history learning, expands opportunities for working with historical sources, and enhances the analytical level of the educational process. It is revealed that the use of intelligent systems shifts the focus from the reproductive acquisition of facts to the interpretation, modelling of historical processes, and the development of skills for the critical evaluation of information. At the same time, risks associated with algorithmic bias, the simplification of historical narratives, and a reduction in learners' cognitive autonomy are identified. **Conclusions.** It is concluded that the transformation of historical education under the influence of artificial intelligence is systemic in nature and requires scientifically grounded pedagogical support. The effective use of intelligent technologies is possible provided that innovative tools are combined with the classical principles of historical scholarship, academic integrity is maintained, and the limits of automation in the educational process are clearly understood.*

Keywords: *digital educational technologies, personalised learning, historical thinking, machine learning, educational innovations, academic integrity.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку освіти характеризується інтенсивною інтеграцією технологій штучного інтелекту, що зумовлює переосмислення усталених практик навчання та викладання гуманітарних дисциплін. Особливої актуальності ця тенденція набуває в історичній освіті, де процес навчання традиційно ґрунтується на аналізі джерел, інтерпретації історичних наративів і формуванні критичного історичного мислення. Запровадження інтелектуальних цифрових інструментів змінює не лише технічні аспекти роботи з навчальним матеріалом, а й саму логіку пізнавальної діяльності, роль викладача та академічні результати здобувачів освіти.

Проблема полягає у темпах залучення штучного інтелекту в освітню практику, що значно випереджають рівень теоретичного осмислення його впливу на зміст і методологію вивчення історії. У сучасних наукових дослідженнях переважають загальні засади щодо цифровізації навчання, тоді як специфіка історичної дисципліни, пов'язана з ризиками алгоритмічних упереджень, спрощенням історичного знання та потенційним зниженням критичного мислення, залишається недостатньо проаналізованою. Відсутність чітких концептуальних орієнтирів ускладнює розроблення ефективних педагогічних моделей використання штучного інтелекту в історичній освіті.

Отже, актуальність дослідження зумовлено сучасними соціокультурними викликами, зокрема зростанням обсягів інформації, поширенням дезінформації та необхідністю формування вміння критично оцінювати історичні інтерпретації в цифровому середовищі. В цих умовах історична освіта набуває стратегічного значення для розвитку громадянської свідомості та історичного мислення, що потребує науково обґрунтованої практики використання інтелектуальних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику трансформації освіти в умовах цифровізації та активного впровадження штучного інтелекту

зосереджено у сучасних наукових дослідженнях, що охоплюють нормативно-правові, педагогічні, соціокультурні та технологічні виміри розвитку навчальних комплексів. Значну частину наукових праць присвячено осмисленню системних змін у вищій освіті та ролі державного регулювання в адаптації освітніх інституцій до нових викликів. Зокрема, вчений I. Rega зі співавторами (I. Rega et al.) [1] аналізують удосконалення законодавчого й нормативного забезпечення діяльності закладів вищої освіти в Україні, що створює інституційну основу для впровадження інноваційних технологій, особливо інструментів штучного інтелекту. Соціально-економічний вимір функціонування освіти та її вплив на мобільність і розвиток людського капіталу розкриває дослідник I. Бичук зі співавторами (I. Bychuk et al.) [2], що дає змогу розглядати цифрові трансформації як чинник розширення освітніх можливостей. Інноваційні засади модернізації освітніх систем у вищій школі висвітлює авторка А. Ільїна (A. Pyina) [3], акцентуючи на необхідності адаптації педагогічних моделей до технологічних змін. Окремий блок досліджень зосереджено на культурному та гуманітарному контексті освіти. Водночас науковиця О. Арделян зі співавторами (O. Ardelian et al.) [4] аналізують міжкультурні взаємодії та роль освіти у збереженні історико-культурної спадщини, що є важливим підґрунтям для осмислення трансформацій історичної освіти в цифровому середовищі. Філософські аспекти впливу штучного інтелекту на освітній процес і зміну освітніх парадигм розглядає автор А. Малеев [5], наголошуючи на глибинному характері цих змін. Педагогічні наслідки використання штучного інтелекту детально вивчають дослідники В. Глушко, Є. Шакурова та О. Арделян [6], які аналізують вплив інтелектуальних технологій на формування критичного мислення та трансформацію ролі викладача. Можливості й ризики застосування штучного інтелекту в освітньому процесі окреслюють вчені I. Адамович і О. Кулініч [7], наголошуючи на необхідності зваженого педагогічного впливу. Стан і тенденції використання штучного інтелекту у

вищій освіті систематизують науковці А. Андрощук та О. Малюга [8]. Специфіку підготовки майбутніх учителів історії в умовах цифровізації розглядає автор Г. Черевичний [9]. Зокрема, проаналізовано педагогічний потенціал технології навчального е-портфоліо як інструменту формування професійних компетенцій майбутніх фахівців з історії. Дослідник О. Гриценчук [10] узагальнює новітні тенденції застосування штучного інтелекту в освіті в національному та міжнародному контекстах, тоді як учений Р. Гуревич зі співавторами [11] комплексно розглядають проблеми, виклики й перспективи інтеграції інтелектуальних технологій у сферу освіти. Перспективи та обмеження використання штучного інтелекту в сучасній освіті з методологічного погляду висвітлює науковець Л. Куцак [12]. Окремо досвід цифрової трансформації професійної підготовки майбутніх учителів історії в університетах України та Республіки Польща вивчає автор Г. Черевичний [13], що сприяє аналізу порівняльного виміру впровадження цифрових технологій в історичну освіту. Філософське осмислення історичної освіти в умовах цифрового освітнього середовища подають дослідники В. Левицький, С. Радинський та С. Радинська [14]. Насамкінець соціокультурні чинники розвитку історичної освіти в Україні, що формують контекст сучасних трансформацій, визначає науковиця І. Селищева [15].

Загалом цей науковий доробок формує ґрунтовне теоретико-методологічне підґрунтя для дослідження цифрової трансформації освіти й застосування штучного інтелекту.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри численні наукові праці, присвячені цифровізації освіти та використанню штучного інтелекту в освітньому процесі, низка принципів аспектів трансформації історичної освіти залишається недостатньо дослідженою. Більшість наявних публікацій зосереджено на загальних педагогічних ефектах застосування інтелектуальних технологій, тоді як специфіка історичної дисципліни часто розглядається фрагментарно або опосередковано.

Нез'ясованим залишається питання впливу алгоритмічних механізмів штучного інтелекту на формування історичного знання та інтерпретацію історичних джерел. Зокрема, у науковому дискурсі відсутній системний аналіз шляхів відтворення або зміни історичних наративів через алгоритмічні моделі, особливо їхній вплив на когнітивні процеси здобувачів освіти. Крім того, не розроблені чіткі критерії оцінювання правдивості та наукової коректності результатів, згенерованих інтелектуальними системами, що створює методологічну невизначеність у навчанні історії.

Водночас недостатньо дослідженим є питання педагогічної інтеграції штучного інтелекту в освітні програми з історії. Наявні моделі використання інтелектуальних інструментів здебільшого не враховують дидактичні цілі історичної освіти: розвиток критичного мислення, навичок джерелознавчого аналізу та історичної аргументації. Недосконалою є емпірична база, яка б відображала реальні результати застосування штучного інтелекту в історичному навчанні, ускладнює оцінювання його ефективності та довгострокових наслідків.

Окремою нерозв'язаною проблемою є етичний вимір використання штучного інтелекту в історичній освіті. Питання академічної доброчесності, відповідальності за зміст навчальних матеріалів і меж автоматизації пізнавальної діяльності залишаються дискусійними та не мають усталених науково обґрунтованих рішень. Це негативно впливає на методи викладання та стримує впровадження інноваційних практик у закладах освіти.

Формулювання цілей статті (визначення завдання). Метою статті є наукове обґрунтування процесів трансформації історичної освіти під впливом штучного інтелекту з урахуванням специфіки вивчення, методологічних обмежень та сучасних освітніх викликів у цій сфері.

Для досягнення мети дослідження передбачено розв'язання таких взаємопов'язаних завдань:

проаналізувати основні напрями використання технологій штучного інтелекту в сучасній освітній практиці та визначити їхній вплив на зміст і структуру історичної освіти;

з'ясувати шляхи застосування інтелектуальних систем у зміні методів роботи з історичними джерелами, характері навчальної діяльності та формуванні історичного мислення;

виявити методологічні та педагогічні ризики використання штучного інтелекту в процесі навчання історії, зокрема пов'язані з інтерпретацією історичних наративів і дотриманням академічної доброчесності;

обґрунтувати можливості інтеграції інструментів штучного інтелекту в історичну освіту з метою підвищення її аналітичного та критичного потенціалу;

сформулювати теоретичні узагальнення як основу для подальших досліджень і розроблення практичних рекомендацій у сфері викладання історії в умовах цифрової трансформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграція штучного інтелекту в систему історичної освіти формує нову логіку організації освітнього процесу, за якої технологічні інструменти перетворюються на активний елемент пізнавальної діяльності, а не лише допоміжний засіб подання інформації. Застосування алгоритмів машинного навчання та інтелектуальних аналітичних систем змінює характер роботи з історичними джерелами, розширюючи можливості їхнього аналізу, класифікації та інтерпретації. Це зумовлює перехід від лінійного засвоєння історичного матеріалу до багатовимірного осмислення історичних процесів у контексті різних наративів і хронологічних моделей.

Особливістю використання штучного інтелекту в історичній освіті є його вплив на структуру історичного знання та способи його репрезентації. Інтелектуальні системи, що працюють із великими масивами текстових і візуальних даних, дають змогу виявляти приховані зв'язки між подіями,

персоналіями та соціальними процесами, що раніше залишалися поза межами традиційного навчального аналізу. Водночас автоматизована генерація узагальнень і пояснень актуалізує проблему методологічного контролю за коректністю інтерпретацій, оскільки історичне знання не зводиться до сукупності фактів, а передбачає науково обґрунтовану реконструкцію минулого [4].

Зміна інструментального середовища навчання зумовлює трансформацію ролі викладача історії, який дедалі більше виконує функції наукового модератора, аналітика та методолога. Він здійснює відбір і педагогічну адаптацію інтелектуальних інструментів, визначає межі їхнього використання та забезпечує формування в здобувачів освіти навичок критичного оцінювання результатів, отриманих за допомогою штучного інтелекту. За таких умов освітній процес орієнтується не на відтворення інформації, а на розвиток інтерпретаційних і рефлексивних компетенцій.

Так, впровадження штучного інтелекту впливає на індивідуалізацію навчальних траєкторій в історичній освіті. Інтелектуальні системи здатні адаптувати навчальний контент до рівня підготовки здобувачів освіти, їхніх пізнавальних стилів і темпів опрацювання матеріалу. Це сприяє глибшому засвоєнню історичного змісту, водночас потребує чітко визначених педагогічних критеріїв, що запобігатимуть фрагментації історичного знання та збережуть його цілісний науковий характер [5, с. 151].

Отже, інтеграція технологій штучного інтелекту в освітню практику відбувається за кількома функціонально відмінними напрямками, кожен із яких по-різному впливає на зміст і структуру історичної освіти. Застосування інтелектуальних систем змінює принципи добору навчального матеріалу, способи його структурування та логіку побудови історичних курсів, зокрема через автоматизовану роботу з джерелами, адаптацію навчального контенту й аналітичну підтримку освітнього процесу [6].

Узагальнення цих трансформацій сприяє виокремленню основних напрямів використання штучного інтелекту в навчанні та допомагає простежити їхній вплив на організацію історичного знання. Відповідні напрями та характер їхнього впливу на змістові й структурні компоненти історичної освіти систематизовано в табл. 1.

Таблиця 1

Основні напрями використання технологій штучного інтелекту та їхній вплив на зміст і структуру історичної освіти

Напрямок використання штучного інтелекту	Функціональне призначення в освітньому процесі	Вплив на зміст історичної освіти	Вплив на структуру навчальних курсів
Інтелектуальний аналіз історичних джерел	Автоматизоване опрацювання текстових, візуальних і статистичних історичних даних	Розширення джерельної бази, залучення багатшарових історичних матеріалів, посилення аналітичного складника змісту	Інтеграція модулів роботи з джерелами, міжтематичні зв'язки, нелінійна побудова курсу
Генеративні моделі для освітнього контенту	Створення узагальнень, пояснень і навчальних матеріалів на основі історичних даних	Акцент на інтерпретації історичних подій і процесів, актуалізація проблеми наукової коректності	Гнучка структура навчальних блоків, варіативність подання матеріалу
Персоналізовані навчальні системи	Адаптація змісту до індивідуальних освітніх потреб і рівня підготовки	Диференціація історичного матеріалу за складністю та тематичними пріоритетами	Індивідуальні навчальні траєкторії, модульна організація курсів
Аналітичні системи освітнього моніторингу	Оцінювання навчальних результатів і динаміки засвоєння знань	Орієнтація змісту на розвиток аналітичних і критичних компетенцій	Перехід від жорсткої до адаптивної структури оцінювання
Інтелектуальні симуляції та моделювання	Відтворення історичних процесів і альтернативних сценаріїв	Поглиблення розуміння причинно-наслідкових зв'язків в історії	Інтеграція проблемно орієнтованих та сценарних модулів

Джерело: власна розробка авторів

Наведені в таблиці напрями засвідчують, що вплив штучного інтелекту на вивчення історії має багатовимірний характер і виходить за межі технічної оптимізації освітнього процесу. Технології штучного інтелекту сприяють переорієнтації історичної освіти з лінійного викладу матеріалу на аналітичну та інтерпретаційну модель навчання, що змінює як змістові акценти, так і структурну організацію навчальних курсів. Водночас зростає значення методологічного контролю за використанням інтелектуальних систем, оскільки автоматизовані інструменти без належного педагогічного супроводу можуть призводити до спрощення історичного знання та втрати цілісності наукової практики. Це актуалізує потребу у свідомій інтеграції штучного інтелекту в історичну освіту з урахуванням дидактичних цілей і принципів історичної науки.

Крім того, застосування інтелектуальних систем у навчанні історії суттєво трансформує методи роботи з історичними джерелами, змінюючи традиційні засади їхнього аналізу, інтерпретації та використання в освітньому процесі. Автоматизовані інструменти оброблення текстів і візуальних матеріалів дають змогу здійснювати багаторівневий аналіз джерельних комплексів, виявляти семантичні зв'язки між подіями, персоналіями та історичними контекстами, порівнювати різні інтерпретаційні версії історичних фактів. У результаті робота з джерелами набуває системного характеру та виходить за межі репродуктивного використання інформації [7].

У цьому контексті зміна інструментального середовища безпосередньо впливає на характер академічної діяльності здобувачів освіти. Навчання історії дедалі більше орієнтується на аналітичні, дослідницькі та проєктні форми роботи, у межах яких інтелектуальні системи використовуються як засіб підтримки пошуку, аналізу й моделювання історичних процесів. Це сприяє активізації пізнавальної діяльності, розвитку навичок самостійного формулювання проблемних питань і побудови аргументованих історичних пояснень на основі різних типів джерел.

Одночасно трансформація методів навчання зумовлює зміни у формуванні історичного мислення. Застосування інтелектуальних систем зміщує акценти з механічного запам'ятовування фактів на осмислення причинно-наслідкових зв'язків, контекстуалізацію подій і критичне оцінювання джерельної інформації. За таких умов історичне мислення формується як здатність до аналізу множинних наративів, виявлення інтерпретаційних обмежень і рефлексії щодо впливу цифрових інструментів на процес пізнання минулого. Це потребує цілеспрямованого педагогічного супроводу, спрямованого на збереження наукової обґрунтованості історичного знання та розвитку автономності мислення здобувачів освіти.

Проте використання штучного інтелекту в процесі навчання історії супроводжується низкою методологічних і педагогічних ризиків, що потребують окремого наукового осмислення. Передусім йдеться про проблему інтерпретації історичних наративів, оскільки інтелектуальні системи функціонують на основі алгоритмів, що узагальнюють наявні дані без урахування повноти історичного контексту та наукових дискусій. Це може призводити до відтворення спрощених або домінантних інтерпретацій минулого, що знижує багатогранність історичного знання та обмежує можливість критичного аналізу [8, с. 30].

Зокрема, методологічний ризик полягає у потенційному зміщенні акцентів з історичного пояснення на алгоритмічне узагальнення. За умови активного використання генеративних моделей є небезпека підміни наукової інтерпретації автоматизованими висновками, що не завжди відповідають принципам історизму, джерелознавчої критики та наукової верифікації. Відсутність прозорості алгоритмів ускладнює перевірку походження та надійності згенерованих тверджень, що є найважливішим для історичної науки.

Ще одним суттєвим педагогічним ризиком є вплив штучного інтелекту на дотримання академічної доброчесності. Легкий доступ до автоматизованого створення текстів і узагальнень може знижувати мотивацію здобувачів освіти

до самостійної аналітичної роботи та формування власних аргументів. За відсутності чітких нормативних і методичних орієнтирів використання інтелектуальних інструментів в освітньому процесі зростає ймовірність неусвідомленого порушення принципів авторства та відповідальності за результати навчальної діяльності.

Крім того, педагогічні ризики можуть бути пов'язані зі зниженням самостійності мислення та критичної рефлексії, якщо штучний інтелект використовується як джерело готових відповідей, а не як інструмент підтримки пізнавальної діяльності. Це актуалізує потребу в розробленні чітких методологічних меж застосування інтелектуальних систем у навчанні історії, які б забезпечували збереження наукової коректності історичних інтерпретацій і підтримували формування відповідального, критично орієнтованого історичного мислення.

З огляду на трансформації в методах роботи з історичними джерелами та характері навчальної діяльності, важливим є виявлення конкретних можливостей інтеграції інтелектуальних систем в освітній процес. Застосування таких технологій здатне не лише автоматизувати опрацювання значних обсягів джерельного матеріалу, а й стимулювати аналітичне мислення здобувачів освіти, сприяти глибшому осмисленню історичних подій і процесів та формуванню критичного підходу до оцінювання інформації [9, с. 299].

Таким чином, у межах дослідження систематизовано напрями, за якими інструменти штучного інтелекту можуть бути використані для підвищення аналітичного та критичного потенціалу історичної освіти (табл. 2).

Таблиця 2

Можливості інтеграції інструментів штучного інтелекту в історичну освіту для посилення аналітичного та критичного мислення

Інструменти штучного інтелекту	Освітні можливості	Аналітичний потенціал	Вплив на формування критичного мислення
Системи аналізу історичних текстів	Автоматизоване виявлення базових понять, наративних структур і контекстів	Поглиблений аналіз джерел, зіставлення різних версій історичних подій	Формування навичок критичного оцінювання джерел та інтерпретацій
Генеративні інтелектуальні моделі	Створення альтернативних пояснень і аналітичних оглядів	Порівняльний аналіз історичних концепцій і практик	Усвідомлення множинності історичних наративів та їхніх обмежень
Інтелектуальні системи підтримки досліджень	Допомога в пошуку, систематизації та візуалізації даних	Розвиток дослідницьких навичок і логіки історичного аналізу	Формування аргументованої позиції на основі джерельної бази
Адаптивні навчальні платформи	Персоналізація завдань аналітичного характеру	Поступове ускладнення аналітичних операцій	Розвиток самостійності та рефлексивного мислення
Системи моделювання історичних процесів	Аналіз альтернативних сценаріїв історичного розвитку	Осмислення причинно-наслідкових зв'язків	Критичне переосмислення історичної детермінованості

Джерело: власна розробка авторів

Наведені в таблиці дані засвідчують, що інтеграція інструментів штучного інтелекту в історичну освіту створює умови для посилення її аналітичної спрямованості та розвитку критичного історичного мислення. Використання інтелектуальних систем дає змогу зосередити навчальну діяльність на аналізі, порівнянні й інтерпретації історичних даних, а не на відтворенні готових знань. Водночас ефективність такої інтеграції залежить від чіткого педагогічного проектування освітнього процесу, що забезпечує використання штучного інтелекту як інструменту підтримки дослідницької діяльності, а не заміни самостійного мислення. За таких умов штучний інтелект може бути чинником якісного підвищення наукового рівня історичної освіти та формування зрілої критичної позиції здобувачів освіти щодо інтерпретації минулого.

Відповідно до формування теоретичних узагальнень у контексті впровадження штучного інтелекту в історичну освіту можна виокремити

базові принципи та закономірності сучасної трансформації процесу навчання. Інтеграція інтелектуальних систем змінює природу історичного знання, перетворюючи його на динамічний, багатовимірний і контекстуалізований конструкт, що поєднує традиційні джерела з даними цифрових аналітичних платформ. Використання технологій штучного інтелекту стимулює розвиток аналітичних та критичних компетентностей здобувачів освіти, сприяє формуванню історичного мислення, здатного працювати з альтернативними наративами та оцінювати достовірність джерел.

Саме методологічні межі застосування інтелектуальних інструментів в освітньому процесі підкреслюють необхідність педагогічного супроводу, що забезпечує наукову коректність інтерпретацій і водночас зберігає автономність та рефлексивність мислення здобувачів освіти. Систематизація напрямів використання штучного інтелекту створює підґрунтя для розроблення практичних рекомендацій щодо побудови модульних навчальних курсів, персоналізованих навчальних траєкторій та інтеграції дослідницьких завдань із застосуванням цифрових платформ.

Отже, отримані теоретичні узагальнення можуть бути основою для подальших наукових досліджень і практичних розробок у сфері історичної освіти, зокрема для створення методичних засад інтеграції інтелектуальних систем у викладання, оцінювання навчальних результатів та формування компетенцій, орієнтованих на критичний аналіз і дослідницьку діяльність у цифровому освітньому середовищі.

Висновки. Під час дослідження підтверджено, що інтеграція технологій штучного інтелекту в історичну освіту сприяє підвищенню аналітичного та критичного потенціалу освітнього процесу. Аналіз можливостей застосування інтелектуальних систем показав, що автоматизований аналіз джерел, генеративні моделі та адаптивні навчальні платформи є визначальними чинниками розвитку аналітичних навичок, критичного оцінювання історичних наративів та формування історичного мислення здобувачів освіти.

Досліджено методологічні та педагогічні ризики, пов'язані з використанням інтелектуальних систем, зокрема упередженість алгоритмів, спрощення історичного наративу та зниження автономності мислення здобувачів освіти. Виявлено, що мінімізація цих ризиків можлива за умови педагогічного супроводу, поєднання інноваційних цифрових інструментів із класичними методами викладання історії та забезпечення академічної доброчесності у процесі навчання.

Отримані результати дають можливість сформулювати теоретичні та практичні рекомендації щодо інтеграції штучного інтелекту в історичну освіту, особливо для побудови модульних навчальних курсів, персоналізованих навчальних траєкторій та організації дослідницьких завдань. Ці висновки обґрунтовують необхідність подальших наукових досліджень та розроблення методичних практик, спрямованих на підвищення ефективності навчання історії в умовах цифрової трансформації.

Список використаних джерел

1. Rega I., Palyukh A., Motsa A., Pysarchuk O., Androshchuk A. Improving the legislative and regulatory support of higher education institutions in Ukraine. *Lex Humana*. 2023. Vol. 15, № 1. P. 574–588. URL: <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2657> (дата звернення: 20.12.2025).
2. Bychuk I., Karpenko O., Sonechko O., Lazareva A., Rizak G. The role of higher education in promoting socio-economic mobility: a bibliographic review. *Futurity Education*. 2025. Vol. 5, № 1. P. 110–130. DOI: <https://doi.org/10.57125/FED.2025.03.25.07>.
3. Ilyina A. Innovative approaches to the education system in higher education institutions and specialized sectoral establishments. *International Science Journal of Education and Linguistics*. 2025. Vol. 4, № 2. P. 34–55. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjel.20250402.04>.

4. Ardelian O., Kryva L., Vlasenko O., Boiko O., Benkovska N. Cultural exchange and cross-border dynamics in Europe: exploring language, heritage, and shared ideals. *Multidisciplinary Science Journal*. 2024. Vol. 6. e2024ss0708. DOI: <https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0708>.

5. Малеев А. Штучний інтелект як передвісник істотних змін в освіті. *Філософія освіти*. 2023. Т. 29, № 2. С. 143–159. DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-2-9>.

6. Глушко В. В., Шакуров Є. О., Арделян О. В. Педагогічна трансформація в цифрову епоху: вплив штучного інтелекту на формування критичного мислення та зміну ролі викладача. *Академічні візії*. 2025. № 43. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15427898>.

7. Адамович І., Кулініч О. Штучний інтелект: можливості та ризики використання в освітньому процесі. *Педагогічна Житомирщина*. 2023. № 4(32). URL: <https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2024/01/2.-Адамович-.pdf> (дата звернення: 20.12.2025).

8. Андрощук А. Г., Малуґа О. С. Використання штучного інтелекту у вищій освіті: стан і тенденції. *International Science Journal of Education and Linguistics*. 2024. Vol. 3, № 2. Р. 27–35. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjel.20240302.04>.

9. Черевичний Г. Педагогічна технологія навчального е-портфоліо у системі підготовки майбутніх учителів історії. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2025. № 1 (50). Р. 298–301. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.50.298-301>.

10. Гриценчук О. О. Використання штучного інтелекту в освіті: тенденції та перспективи в Україні та за кордоном. *Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. 2024. № 2 (10). С. 152–161. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.2\(10\).2024.0012](https://doi.org/10.35387/ucj.2(10).2024.0012).

11. Гуревич Р. С., Коношевський Л. Л., Коношевський О. Л., Воєвода А. Л., Люльчак С. Ю. Інтеграція штучного інтелекту в сферу освіти:

проблеми, виклики, загрози, перспективи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2024. № 72. С. 171–187. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2024-72-170-187>.

12. Куцак Л. В. Штучний інтелект у сучасній освіті: перспективи застосування та виклики. *Методологічні аспекти впровадження цифрових технологій та інноваційних методик навчання*. 2024. № 74. С. 27–37. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2024-74-27-37>.

13. Черевичний Г. С. Цифрова трансформація професійної підготовки майбутніх учителів історії: досвід університетів України і Республіки Польща. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: педагогіка та психологія. 2025. № 8. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-9199-2025-8-09-02>.

14. Левицький В. О., Радинський С. В., Радинська С. С. Осмислення історичної освіти у філософському контексті й сучасному цифровому освітньому середовищі. *Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені Академіка Степана Дем'янчука*. Серія: Педагогіка та психологія. 2025. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-2021/2025-2-13>.

15. Селищева І. Соціокультурний вплив на розвиток історичної освіти в Україні. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Т. 4, № 30. Р. 198–202. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/30.212580>.